

Suoseura Hossan maisemissa 16.–17.8.2017

Tapio Lindholm, Ilkka Immonen ja Sakari Rehell

Johdanto

Suoseuran toimintakulttuuriin kuuluu järjestää vuosittain retki johon kohteeseen ja tutustua siellä soihin ja niiden käyttöön. Vuonna 2016 Suoseura oli Virossa. Vuoden 2017 kohdetta pohdittaessa todettiin että seuran pitää ottaa osaa Suomi 100-toimintaan, Näin kohteeksi määräytyi tuore Hossan kansallispuisto, joka oli perustettu Suomi 100 vuotta -toiminnan yhtenä luontotekona. Suomussalmen pohjoisissa ja osin Kuusamonkin puolella oleva Hossan kansallispuiston avajaiset olivat 17. kesäkuuta. Hossan kansallispuistosta tuli Suomen 40. kansallispuisto.

Ja onhan alueella tosiaan oikeakin kytkentä Suomen itsenäistymiseen. Suomussalmella nimittäin vaadittiin ensimmäisenä julkisesti Suomen itsenäistymistä Venäjän vallan alta. Huhtikuussa 1917 pitäjän kirkossa pidetty kansalaiskokous lähetti pitkän vaatimuskirjeen suuriruhtinaskunnan poliitikoille Helsinkiin.

Suoseura ehti Hossan kulmille kesän loppupuolella, sillä Suoseura järjesti elokuussa 16. ja 17. elokuuta kaksipäiväisen retkeilyn Hossan kansallispuistoon ja sen ympäristöön. Retkeilyllä tutustuttiin kansallispuiston ja sen lähialueiden suoluontoon asiantuntijoiden opastuksella ja syötiin paikallisia herkkuja, saunottiin ja yövyttiin Martinselkosen eräkeskuksessa.

Retki alkoi kokoontumisella Oulun rautatieaseman eteen, josta jatkettiin eteenpäin yhteisellä bussikyödyillä. Tilanteen erikoisuus oli se että, ennakkosuunnittelusta huolimatta kukaan retkeiläisistä ei saapunut paikalle junalla. Oli nimittäin äkillinen junalakko. Kaikki kuitenkin ilmestyivät paikalle.

Retkelle osallistuivat Liisa Elo, Noora Huotari, Ari Ikonen, Ilkka Immonen, Kirsi Kalliokoski,

Riitta Korhonen, Tuula Larmola, Helena Lassila, Tapio Lindholm, Juha Ovaskainen, Maija-Liisa Pirilä, Sakari Rehell, Antti Sallinen ja Susann Warnecke.

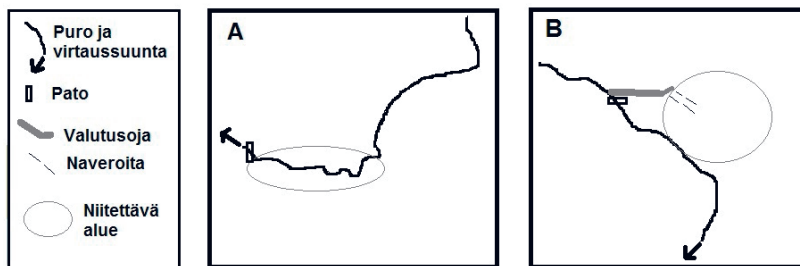
Retken retkisihteerinä toimi edellisvuoden tapaan Liisa Elo, retken vetäjänä Tapio Lindholm Suomen ympäristökeskuksesta ja oppaina Sakari Rehell ja Ilkka Immonen Metsähallituksen luontopalveluista. Suoseura kiittää Metsähallituksen luontopalveluja tästä avusta.

Pohjois Pohjanmaa – suomen soisin maakunta

Retki alkoi Oulusta ja ajoimme läpi Pohjois-Pohjanmaan suomaakunnan. Bussissa yritettiin hahmottaa mikä on soisen Pohjois-Pohjanmaan olemus. Seuraavassa esitämme lisää taustaa alueen soihin ja niiden käyttöön.

Olenainen osa Pohjois-Pohjanmaan maaperää ovat suot, sillä Pohjois-Pohjanmaa on Suomen soisin maakunta; noin puolet maakunnan maa-alasta on suota. Geologisperusteisesti arvioituna yli 20 hehtaarin kokoisia suoalueita on yhteensä 1,07 miljoonaa hehtaaria (Peltola & Ihalainen 2010). Maakunnan pituus koillis-lounais-suunnassa on noin 400 kilometriä. Tälle matkalle mahtuu paljon vaihtelua mm. topografiassa, ilmasto-oloissa, vallitsevissa maankäyttömuodoissa ja tätä kautta myös soiden kasvillisuudessa, rakenteessa ja muissa ominaispiirteissä (Seväkivi & Tolvanen 2013).

Hallitsevuutensa vuoksi soilla on ollut suuri merkitys Pohjois-Pohjanmaan asukkaille kautta historian. Perinteiset, soita sellaisenaan hyödynnättävät käyttömuodot kuten metsästyks, kalastus, marjastus ja sienestys suovaltaisilla alueilla ovat jatkuneet aktiivisesti näihin päiviin saakka.

Kuva 1. Kaavio paiseniitystä (vasen kuva) ja valuntaniitystä (oikea kuva) (ohjausoja sekä pienet navero-ojat) (Elveland 1979, mukaillen).

Figure 1. A schematic graph of the paludified meadows. A wet mire type, which has been used for feed production of cattle in Northern Ostrobothnia in Finland. Redrawn from Elveland (1979).

Suoniityiltä niitettävällä saraheinällä on ollut suuri merkitys karjaloudelle erityisesti Pohjois-Suomessa (Lindholm & Heikkilä 2006a). Soita pysyvästi muuttavat käyttömuodot, kuten soiden ojitus metsätaloukseen sekä raivaus pelloiksi ovat myös jatkuneet Pohjois-Pohjanmaalla pienimuotoisena jo lähes 200 vuotta, mutta voimistuneet merkittävästi sotien jälkeen. Turvetalous taas on saanut hallitsevan aseman lähinnä 1970-luvulta lähtien (Enbuske 2010).

Ihmistoiminta on muuttanut ja pirstonut Pohjois-Pohjanmaan suoluontoa laajalti. Koko maakunnan mittakaavassa soita ja turvemaista on ojitettu metsätalouteen yhteensä noin 69 % (esim. Seväkivi & Tolvanen 2013) Pohjois-Pohjanmaan suuri suopinta-ala ei siis poista huolta suoluonnon monimuotoisuuden tilasta.

Turpeella on suuri merkitys maakunnan energiatalouden kannalta. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakunnissa turvetaloutta on harjoitettu 1970-luvulta lähtien. Pohjois-Pohjanmaalla aktiivikäytössä on tällä hetkellä 22 091 ha suoalaa, ja Kainuussa vastaava pinta-ala on 3 709 ha. Vajaa puolet Pohjois-Pohjanmaalla käytöstä poistuneesta nostoalasta on siirtynyt jälkikäyttöön, kun vastaava osuus Kainuussa on 2/3. Vaikka Pohjois-Pohjanmaan soiden turvekerroksen paksuus on keskimäärin vain 1,1 m, turvevarat ovat kuitenkin suuret, 11 869 milj. m³, johtuen maakunnan suuresta suopinta-alasta (Virtanen ym. 2003).

Pohjois-Pohjanmaan osalta luontodirektiivin luontotyypeistä merkittävimpiä ovat aapasuot, vaihettumissuot ja rantasuot, lähteet ja lähdesuot sekä keidassuot. Lettojen ja huurresammallähteiden esiintyminen maakunnassa on hajanaisempaa

ja keskittyy erityisesti kalkkialueille. Erityisesti lettojen kannalta Pohjois-Pohjanmaan esiintymillä on kuitenkin suuri merkitys, sillä lettoisten suotyyppien tilanne näyttää heikoimmalta valtakunnallisen luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnin perusteella.

Pohjois-Pohjanmaa on aapasoiden keskeistä esiintymisaluetta. Alueen suoluonnolla on myös EU:n mittakaavassa suuri merkitys. Pohjois-Pohjanmaan alueella on suuri vastuu suoluonnon suojelusta sekä Suomessa että kansainvälisesti; mm. aapasoiden esiintymisen osalta kansainvälisestikin merkittävimmät alueet ovat juuri Pohjanmaan aapasuovyöhykkeellä. (Lindholm & Heikkilä 2006b).

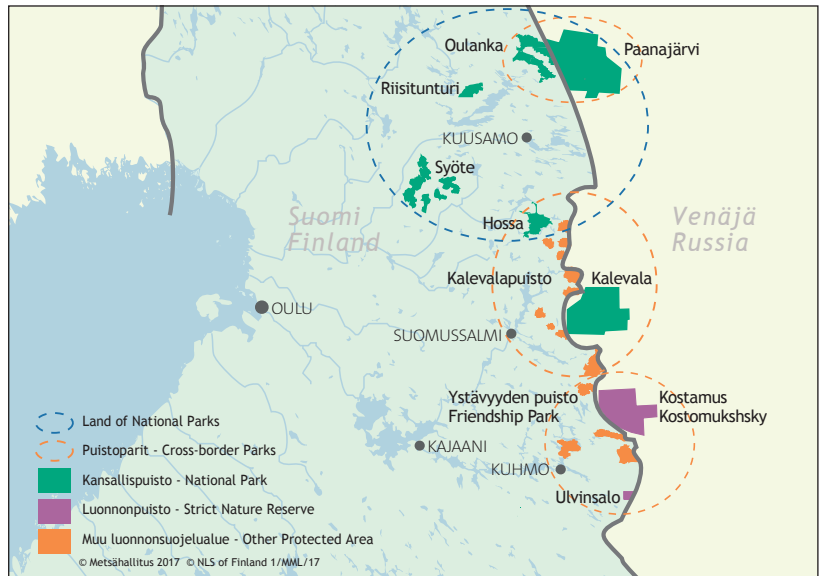
Hossaan päästyämme nautimme porokeittolunaan Hossan Poropuistossa, joka sijaitsee Suomussalmella, Hossan kylällä, kävelymatkan päässä kylän muista palveluista. Keiton lisäksi pääsimme ihaillemaan aitauksessa olevia pihaporoja.

Valuntaniityt: Kestävää tehoilijelyä ennen keinolannoitteiden aikaa

Paiseniityjä ja valuntaniityjä on tehty Pohjois-Suomessa ainakin 1600–1700-luvulta alkaen (Elveland 1979) ja pohjoisosissa niiden käyttö jatkui 1900-luvun puoliväliin asti. Suomessa ne ovat olleet erityisen tärkeitä Koillisella maalla ja sen lähiympäristössä (Väänänen 1984). Täällä on asutus ollut suhteellisen runsasta ja karjan talviruokintaan on tarvittu runsaasti rehua. Lannoitettuja peltoja tai hyväkasvuisia rantojen tulvaniityjä on ollut

Kuva 2. Kainuun ja Koillismaan luonnonsuojelukohteiden ja Venäjän puolen puistoparikohteiden sijainnit (kartta: Metsähallitus).

Figure 2. The location of nature conservation areas close to the national boundary in Finland and Russia (Map: Metsähallitus).

vähän. Heinä on saatu pääosin soilta niittämällä, mutta suot ovat pääosin olleet keskustavaikutteisia ja niukkatuottoisia. Usein purojen tuntumaan sijoittuvina niiden keinotekoinen vesittäminen on ollut helppoa.

Aapasoiden trofian ja ravinteisuuden ylläpitämisessä keskeinen merkitys on veden virtauksella suon pintakerroksessa. Ns. omavaraisilla eli keskustavaikutteisilla soilla kasvillisuus joutuu tulemaan toimeen lähinnä kierrättämällä turpeessa olevia ravinteita (tärkeimpinä pääravinteet N, P, K) ja näillä putkilokasvibiomassan tuotanto jää tästä syystä yleensä pieneksi. Reunavaikutus ilmenee kasvillisuudessa nopeakasvuisten sarojen ja ruohojen yms. mukanaolona ja tällaisilla soilla putkilokasvibiomassan tuotanto on selvästi suurempaa. Reunavaikutus on Suomessa jaoteltu kolmeen alatyypin: korpisuuden on ajateltu kuvastavan kasvillisuuden mahdollisuuksia saada ravinnelisää ravinteisesta (moreeni tms.) pohjamaasta ja se ilmenee (mätäs-välipinnoilla) etenkin puuston runsaana kasvuna. Lähteisyys on ajateltu kuvaavan pohjavesien vaikutusta ja se ilmenee usein lähinnä kohonneena pH-arvona ja vaatielaiden sammalten menestymisenä. Luhtaisuuden taas on ajateltu kuvaavan pintavesien tuomaa ravinnelisää ja se näkyy etenkin sarojen ja ruohojen runsautena. Kun on haluttu karjalle rehua, on siis haluttu nimenomaan luhtaisia soita

ja näitä on voitu lisätä nostamalla vedenpintaa ja lisäämällä virtausta suon pinnalla. Luhtaisten soiden kasvit ovat myös ravintoarvoltaan parempia kuin keskustavaikutteisten (Warenberg 1982).

Suomessa ehkä tavallisimpia ovat olleet paiseniityt (a), joissa padon avulla on nostettu vedenpinta yleensä vain muutamaksi viikoksi suon pinnalle ja laskettu vesi pois ennen niittoa. Tämä on saanut valuma-alueelta tulevia ravinteita sedimentoitumaan vesitetylle alueelle, pannut turpeeseen sitoutunutta fosforia liikkeelle ja hyödyttänyt saroja ja ruohoja myös tukahduttamalla mätäs-välipinnan rakkasammalten sekä varpujen ja puiden kasvua. Valuntaniittyjä (b) on tehty paikoille, missä suot ovat olleet sopivan kaltevia. Niillä vesi on ”keinokasteluna” ohjattu purosta suolle jopa useiden kuukausien ajan ennen kuin valutus ennen niittoa on lopetettu. Niillä on hyvin tehokkaasti saatu valuma-alueelta kertyvät ravinteet käyttöön, kun veden pinnan nousun lisäksi virtaus suossa on moninkertaistunut, jolloin sarat ja ruohot ovat pystyneet ottamaan ravinteita virtaavasta vedestä. Myös suon happamuus pienenee veden kuljettaessa humusaineet pois.

Kokeissa (Ruotsissa) on havaittu, että soiden niittäminen ilman vesitystoimia johtaa nopeasti sarakasvustojen heikkenemiseen ja tuoton pienemiseen (Elveland 1984). Näin soilta on pystytty niittämään saraheinää normaalisti

Kuva 3. Tutustumassa suoniittytalouden jälkiin Ylä-Kainuun maisemissa Kortelamminpuron entisellä paiseniityllä. (Kuva: Tapio Lindholm).

Figure 3. On an old paludified meadow site in Kortekangas, northern Kainuu. (Photo: Tapio Lindholm).

korkeintaan joka toinen vuosi tai vain tarvittaessa. Pitkäaikainen niitto on myös heikentänyt sarojen kasvua. Niittäminen on tapahtunut laajoilla alueilla, mutta satoa on saatu vähän ja sen korjaaminen on ollut työlästä. Valuntaniittyjen tuotto näyttää kestävän tasaisena ja runsaana (Elveland & Sjöberg 1982) ja tämä on mahdollistanut samojen niittyjen käytön vuodesta toiseen. Erityisen tärkeää on ollut se, että kasvu on ollut suppealla alueella korkea ja pienellä työmäärällä on saatu siis paljon satoa.

Suomessa on tällä hetkellä yksi hoidettu esimerkki paiseniitystä (Kuusamon Oulanganalla oleva pieni Rytipuron paiseniitty) (Väänänen 1984). Valuntaniityistä ei ole tällä hetkellä yhtään hoidettua esimerkkiä. Hossan lähellä sijaitseva Kortepaikanpuron entinen suoniitty olisi sijainniltaan ja kooltaan (valutusala ollut ehkä vajaa 0,5 ha) hyvin edullinen ja helposti toteutettava paikka kunnostettavaksi ja hoidettavaksi kulttuurihistorialliseksi kohteeksi. Siellä on vielä näkyvissä osittain romahtanut lato ja jäänteitä ohjausojasta. Puroon tehdyn padon rakenteet ovat hävinneet. Entinen suoniitty muistuttaa kasvillisuudeltaan luhtaista saranevaa. Niityn historiasta tulisi kerätä tietoja, joita paikallisilla ihmisillä mahdollisesti vielä on. Yleensä Suomessa perinnemaisemien kartoituksissa merkkejä entisistä valuntaniityistä on löydetty vain vähän, merkittävimpänä kohteena on mainittu Ranuan

Itseojan valuntaniitty (80 ha, josta vain pienellä osalla on toiminut valutus).

Paiselammen soidensuojelualue

Paiselammen soidensuojelualue sijoittuu Suomussalmen vihreäkivivyöhykkeelle emäksisen kallioperän alueelle, minkä johdosta alueella esiintyy keskustavaikutteisia kalkkipitoisia lettosoitteita ja harvinaista lettosoiden lajistoa. Alueelle sijoittuu mm. Kainuun maakunnan laajin ja runsaslukuisin lettohernesaran (*Carex viridula* var. *bergrothii*) esiintymä ja tietyvästi ainoa jäljellä oleva kuusamonnokkasaran (*Carex lepidocarpa* ssp. *jemtlandica*) esiintymä Kainuun alueella. Muita Särkilammensuolla esiintyviä vaateliaita kalkkipitoisten lettosoiden putkilokasvilajeja ovat mm. lajeja hirssisara (*Carex panicea*), veripunakämmekkä (*Dactylorhiza incarnata* ssp. *cruenta*, mahdollisesti hävinnyt), kaitakämmekkä (*Dactylorhiza traunsteineri*), ahokirkiruoho (*Gymnadenia conopsea*), sekä lettopaju (*Salix myrsinites*). Koetimme paikallistaa hankalasti maasto-oloissa tunnistettavan kuusamonnokkasaran kasvustoja, ja otimme kaksi näytettä, jotka Tapio Lindholm toimitti Juha Pykälälle määrittäväksi. Vastaus oli, kumpikin on keltasaraa (*Carex flava*), mutta: Suomessa juuri keltasara (*Carex flava*) muodostaa lähilajeineen lajiryhmän (keltasararyhmä), jossa tulkinnasta riippuen

on viisi lajia tai jopa useampia. Asia siis vaatii lisätutkimuksia!

Vierailimme soidensuojelualueeseen sisältyvällä Särkilampea ympäröivällä suoalueella, joka on ollut alun perin edustava ja laaja erilaisten lettotyypien muodostama aapasuoyhdistymä, joka on tunnettu kasvitieteilijöiden keskuudessa jo 1920-luvulla Nurmelan lettona. Alun perin koko suoalue on ollut valtionmaata, mutta toisen maailmansodan jälkeen osa alueesta on annettu rintamamiestilaksi yksityiseen omistukseen. Aluetta on hyödynnetty aikoinaan suoniittynä, ja myöhemmin suota on ojitettu metsätaloustalouteen. Ojituksen seurauksena suon vedenpinta on alentunut ja suo on kuivunut laajalti muuttumaksi ja osin turvekankaaksi; suon alkuperäinen lettokasvillisuus, mm. lettohernesara, on vetäytynyt suoalueen märimpinä säilyneisiin osiin. Ojitusalue on pinta-alaltaan 75 ha, josta ennallistettiin 55 ha:n alue 2012–2013; ennallistamatta jäi vielä 20 ha:n alue yksityiseltä suojelualueelta.

Ennallistamisen seurauksena suovedenpinta on noussut arviolta 30 cm, ja alkuperäisiä virtauksia on saatu palautettua suolle. Suovedenpinta ei ole kuitenkaan vielä alkuperäisessä korkeudessaan, ja suolla on vielä kuivaksi jääneitä kohtia; lisäksi ennallistusalueelle sijoittuvan kalkkiliejulammen vesi vaikuttaa hieman samentuneen. Ennallistusalueella tehdään yleistä hoitoseurantaa koko ennallistamisalueella sekä tarkempaa seurantaa koealoilta, joilta kerätään vesinäytteitä ja seurataan lettokasvillisuuden kehittymistä seurantarauduilta. Seurantoja tehdään kymmenen vuotta ennallistamisen jälkeen, jolloin päästään arvioimaan, onko suon ennallistuminen todella lähtenyt toivotulla tavalla liikkeelle. Seurantajakson jälkeen suon ennallistamista mahdollisesti jatketaan yksityismaan ennallistamatta jääneen alueen sekä läheisen Riitasuon ennallistamisella. Samalla voidaan tehdä ”korjauksia” alkuperäisen ennallistusalueen puutteellisesti onnistuneissa osissa.

Illaksi ajoimme Martinselkosen Eräkeskukseen, joka on täyden palvelun erähenkinen tuki-kohta keskellä Suomussalmen selkosia; aivan Martinselkosen luonnonsuojelun alueen kupeessa. Tässä karhumatkailuun erikoistuneessa paikassa nautimme illallista ja hienosta saunasta, ja kävimme hyviä keskusteluja. Paikka oli hiljainen,

kuin omistettu meille, koska karhuturismi oli juuri siltä kesältä loppunut. Pian alkaisi karhunmetsästys.

Hossa – toinen kansallispuisto Kainuun alueella

Hossan kansallispuisto perustettiin Suomen sata-vuotisen itsenäisyyden kunniaksi 2017. Tuoreen kansallispuiston perustamisesta on neuvoteltu yli vuosikymmenen ajan.

Luonnonsuojelu vaatii sitkeyttä, ja aikaa. Ajatusten kypsyminen ja hallinnon rattaat ovat hitaita. Asiat eivät etene, ellei asioita sitkeästi edistetä. Ne eivät yleensä itsestään etene.

Tapio Lindholm kirjoitti ensimmäisen kerran Hossan kansallispuiston perustamisen puolesta (Lindholm 2002 ab) Kainuun sanomiin. Suomen luonnonsuojeluliitto tuki ajatusta, mutta vastustus oli voimakasta. Aluksi kansallispuisto nähtiin vieraaksi ja rajoittavaksi tekijäksi, eikä suinkaan mahdollisuudeksi. Pikku hiljaa ymmärrys on lisääntynyt ja aika on muuttunut.

Yksi aktiivitoimija kansallispuistoajatuksen taustalla oli tämän jälkeen Suomussalmelainen Matti Vainio. Hän on toiminut asian puolesta vuosikautia. Aktiivisuus kannatti, sillä lopulta ryhmä kainuulaisia toimijoita esitti kansallispuiston perustamista Hossaan tai Suomussalmen itärajalle Hossasta Murhisalolle. Ehdotuksen allekirjoittajat tapasivat ympäristöministeri Ville Niinistön sekä liikenneministeri Merja Kyllösen Helsingissä eduskuntatalolla 27.4.2012. Tapio Lindholm oli paikalla, kainuulaisten pyynnöstä.

Hossan alue oli jo tässä vaiheessa ikään kuin perustamista vaille valmis kansallispuisto. Hossan retkeilyalue on perustettu vuonna 1979 ja alueen luontokeskus valmistui 1991. Luontokeskusta on laajennettu ja uusittu vuonna 2002. Luontokeskusta uusittiin myös 2016–2017 juuri ennen kansallispuiston virallista perustamista. Retkeilyalue on aluetyyppinä suomalaisen luonnonsuojelun historian eräs sivupolku, joka ei ole muodollisesti edes luonnonsuojelua. Retkeilyalue on perustettu ulkoilulain perusteella ja siellä voi harjoittaa metsätaloutta, toisin kuin luonnonsuojelulla rauhoitetussa kansallispuistossa. Hossan alueelle suunnitelluista hakkuista käytiin julkisesti voimakasta keskustelua vielä vuonna 2011 (Lindholm 2016).

Kuva 4. Retkeläiset Särkilammen rannalla Paiselammen soidensuojelualueella. (Kuva: Susann Warnecke).

Figure 4. The excursionists on the bank of Särkilampi bond in Paiselampi mire conservation area in Kainuu. (Photo: Susann Warnecke).

Kuva 5. Punakonnanmarja (*Actaea erythrocarpa*). Kasvia ei ollut aiemmin tavattu Hossan kansallispuiston alueella. (Kuva: Tapio Lindholm).

Figure 5. An *Actaea erythrocarpa* vegetation in Hossa. It was the first finding of the species in this National Park. (Photo: Tapio Lindholm).

Hossan kansallispuisto on toinen Kainuun maakunnan alueelle perustettu kansallispuisto. Kansallispuistoon sisältyvät Hossan ja Moilasenvaaran Natura-alueet. Alueen yhteispinta-ala 11 094 ha, mikä tekee siitä laaja-alaisimman suojelualueen Kainuussa. Kansallispuiston

pinta-alasta n. 60 % on kangasmaita, n. 20 % vesistöjä ja n. 20 % soita. Hossan luonnolle leimaa antavia piirteitä ovat karut vanhat mäntymetsät, harjumuodostumat, kristallinkirkaat lähdevetiset järvet sekä lukuisat lähteet ja lähdesuot. Hossan tunnetuimpia nähtävyyksiä ovat Väräkallion kalliomaalaukset sekä Julma-Ölkyn rotkolaakso.

Vanha retkeilyalue on pääosin harjumuodostumaa, joka on osa suurta saumamuodostumaa, johon lukeutuu mm. Kylmäluoman retkeilyalue Taivalkoskella. Kansallispuiston länsiossa Moilasenvaaran ympäristössä on moreenimaita, jossa maisemassa vuorottelevat suot, metsät ja pienvedet. Turvemaiden kokonaispinta-ala kansallispuiston alueella on n. 2000 ha, josta n. 400 ha on ojitettu. Suot keskittyvät alueen länsiosiin, jossa esiintyy rimpisiä pohjoisboreaalisen kasvillisuusvyöhykkeen aapasoitaa. Kansallispuistossa esiintyy runsaasti lähteikköjä, lähdepuroja, lähdesoitaa ja tihkupintoja. Lähdevesien vaikutusalueilla esiintyy mm. lähdelettoja ja reheviä korpia; Retkellä väräkalliolla poikkesimme ihailemaan polun tuntumaan sijoittuvaa lähdesuota, jonka päästä löytyi myös lähdevetinen arokosteikko ja ensimmäinen Hossan alueelta tunnettu punakonnanmarjaesiintymä.

Kuva 6. Hossan Somerjärven kanjoni, jossa on Värikäallion kalliomaalaukset. (Kuva: Tapio Lindholm).

Figure 6. The Somerjärvi canyon in Hossa National Park. Rock paintings dated to Stone Age were found in the walls of Värikäallio in the canyon. (Photo: Tapio Lindholm).

Värikäallio, ikkuna menneisyytemme

Hossan kansallispuiston Värikäallion maalausten sarja on Suomen suurimpia esihistoriallisia kalliomaalauksia. Somerjärvestä nousevan kiviseinämän kuvat on maalattu kivikaudella, noin 3 500–4 500 vuotta sitten. Kallion pinnasta on tunnistettu 61 erillistä kuviota, jotka liittyvät metsästyksen ja shamanismiin; maalauksilla on mahdollisesti myös viitotettu reittiä tai kuvattu ajankohtaisia tapahtumia, sillä Hossan alue on sijoittunut muinoin Pohjanlahden ja Vienanmeren välisen vesireitistön solmukohtaan. Suomesta löydetyt maalauksalliot sijaitsevat yleisesti suurten vesireittien varrella.

Värikäallion maalauksissa on muista Suomen muinaismaalauksista poikkeavia piirteitä; esim. pieniä, tikkumaisia hirvikuvia ei juuri tunneta muualla. Myös ihmishahmo kolmionmuotoisine kasvoineen, johon on merkitty silmät ja nenä, on omalaatuinen. Kalliomaalauksen väriaineena on käytetty puna- ja keltamultaa, jota on saatu kuumentamalla rautapitoista savea. Seosaineena on käytetty verta, rasvaa tai munankeltuista.

Värikäalliolle vie maastoon merkitty retkeilyreitti, ja maalauksien äärelle on rakennettu kävelysilta ja katselulava; Värikäallio sijoittuu myös melontareitin varteen. Kuusamon puolella Julmalla Ölkylällä on toinen pienempi kalliopiirros.

Fennoskandian vihreä vyöhyke

Suomi, Norja ja Venäjä allekirjoittivat vuonna 2010 yhteisymmärryspöytäkirjan kymmeneksi vuodeksi edistääkseen ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväen valtioiden rajat ylittävää yhteistyötä Fennoskandian vihreällä vyöhykkeellä. Yhteisymmärryspöytäkirjan mukaan vihreä vyöhyke käsittää eritasoisia olemassa olevia suojelualueita ja mahdollistaa suunnitteilla olevien alueiden sisällyttämisen niiden perustamisen jälkeen. Vihreä vyöhyke edistää suojelualueiden ekologista kytkeytyneisyyttä ja tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden ilmastonmuutoksen tutkimiseen ja havainnointiin.

Hossan kansallispuisto tulee todella edistämään Fennoskandian vihreän vyöhykkeen asemaa ja se on myös merkittävä ratkaisu Barentsin alueen

luonnonsuojelussa. Se poistaa pahan puutteen Kainuun luonnonsuojelusta ja se vahvuus myös Suomussalmen kunnalle, jossa luontomatkailun arvo on vuosien varrella ymmärretty.

Hossan Julman Ölkyn ja Moilasenvaaran muodostama kokonaisuus on osa luonnonsuojelualueiden verkostoa. Kuusamon puolella on Romevaaran luonnonsuojelualue ja Hossan ja itärajan välissä on Paha-Maailma niminen luonnonsuojelualue. Lisäksi hyviä luonnonsuojelualueita on lisää Etelä-Kuusamossa. Itärajan myötäisesti kulkeva Kalevalapuisto on myös Hossan lähellä, samoin rajan takana Venäjällä sijaitseva Kalevalan kansallispuisto. Tämä luonnonsuojelualueiden verkosto muodostaa kokonaisuuden, jonka osat tukevat toisiaan.

Luonto on pohjimmiltaan jakamatonta. Vihreän vyöhykkeen matkailuun ja muuhun liittyen on luotu käsitepari: rakenteellinen ja toiminnallinen vihreä vyöhyke. Alueen arvo tulee luontokohteista jossa helmet ovat pääasiassa. Nämä ovat vyöhykkeen rakenteellista osaa. Mutta toiminnallisesti voidaan toimia muualta ja toimintaa voidaan ohjata myös suojelualueiden väliin. Tätä ovat mm. vaellusreitit, majoitus- ja ravintolapalvelut. Näin Fennoskandian vihreä vyöhyke on siis paljon muutakin kuin puistot (Lindholm 2017).

Suomi on siis osa Fennoskandian vihreää vyöhykettä. Meistä etelään Baltian vihreä vyöhyke, joka kulkee rantoja pitkin; paikalla missä oli idän ja lännen raja. Keski-Euroopan vihreä vyöhyke kulkee läpi alueen halkoen Saksan ja kulkien sitten Itävallan, Tsekin, Slovakian ja Unkarin rajoja pitkin. Balkanin vihreä vyöhyke kulkee entisen Jugoslavian itärajaa pitkin Sloveniasta, Kroatiaan ja edelleen Serbiaan, Kosovoon ja Makedoniaan. Itään jää Romania ja Bulgaria. Etelärajan eteläpuolella ovat Kreikka ja Turkki. Näin Hossakin on osa suurempaa kokonaisuutta, myös etelään.

Viitteet

Elveland, J. 1979. Dammängar, silängar och ranningar – Norrländska naturvårdsobjekter. SNV PM 1174: 1–124.

Elveland, J. 1984. Effekt av lieslätter i *Carex lasiocarpa* (trädsstarr) – vegetation. Svensk Bot. Tidskrift. 78:334–345.

Elveland, J. & Sjöberg, K. 1982. Några effekter av återupptagen slätter och andra skötselåtgärder på vegetation och djurliv i norrländska våtmarker. Statens naturvårdsverk PM 1516.

Enbuske, M. 2010. Pohjois-Pohjanmaan ympäristöhistoria. Alueellisen ympäristöhallinnon kehitys sekä ohjaavat järjestelmät, vaikuttavat tekijät ja ympäristövaikutukset. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue. Vammalan Kirjapaino Oy Sastamala. 391 s.

Lindholm, T. & Heikkilä, R. 2006 a. Destruction of mires in Finland. In: Lindholm, T. & Heikkilä, R. (toim.). Finland land of mires. The Finnish Environment 23/2006: 179–192.

Lindholm, T. & Heikkilä, R. 2006 b. Finland – land of mires. The Finnish Environment 23/2006: 1–270.

Lindholm, T. 2002 a. Kainuu tarvitsee kansallispuiston Kalevala puiston ytimeksi. Kainuun Sanomat 19.5.2002.

Lindholm, T. 2002 b. Kansallispuistoissakin matkailumahdollisuuksia. Kainuun sanomat 30.12.2002.

Lindholm, T. 2016. Hossasta tulee kansallispuisto. Natura 53(3): 20–24.

Lindholm, T. 2017. Rajalla vihertää. Natura 1/2017: 30–35.

Peltola, A. & Ihalainen, A. 2010. Metsävarat. Teoksessa: Metsätalastollinen vuosikirja 2010. Metsäntutkimuslaitos. s. 37–88.

Seväkivi, M-L. & Tolvanen, A. 2013. Katsaus soiden monimuotoisuuden tilaan Pohjois-Pohjanmaalla. Metsäntutkimuslaitoksen työraportteja 258: 13–74.

Warenberg, K. 1982. Reindeer forage plants in early grazing season. Growth and nutritional value in relation to climatic conditions. Acta Phytogeographica Suecica 70: 1–71.

Virtanen, K. Hänninen, P., Kallinen, R-L., Vartiainen, S., Herranen, T. & Jokisaari, R. 2003. Suomen turvevarat 2000. Geologian tutkimuskeskus, Tutkimusraportti 156. 102 s. + 101 s. liitteitä.

Väänänen K. 1984. Rytipuron paiseniitty Kuusamossa. Esimerkki paisutuksen vaikutuksista suokasvillisuuteen ja -stratigrafiaan. Pro Gradu -tutkielma. Oulun Yliopisto Kasvitieteen laitos.